

Urszula Anna Domżał
Wyższa Szkoła Edukacji Zdrowotnej
w Łodzi

Międzynarodowa współpraca w zakresie opieki nad dzieckiem (1918-1939) na podstawie publicystyki w II RP

Problematyka dzieci i młodzieży w polityce społecznej ujawniła się zdecydowanie pod koniec XIX i na początku XX wieku, zarówno na terenie poszczególnych państw, jak i w skali międzynarodowej. Rozpoczęta współpraca międzynarodowa przyczyniła się w dużym stopniu do wzajemnego poznania myśli społecznej i wymiany doświadczeń, co skutkowało tym, że różne formy opieki nad dziećmi i młodzieżą były podobne w poszczególnych państwach.

Polskie instytucje opiekuńcze nie różniły się zasadniczo od powszechnie przyjętych form organizacyjnych za granicą, ale miały jednak odrębne, charakterystyczne dla nich właściwości. Podstawową cechą kształtowania i rozwoju polskiego systemu opiekuńczego była szczególna troska o rozbudowę form opieki i wychowanie młodego pokolenia, natomiast mniej uwagi poświęcono zagadnieniom czysto organizacyjnym.

Międzynarodowa współpraca była związana z ideą nowego wychowania, propagowaną głównie przez różne organizacje oświatowe działające w ramach Ligi Narodów. Współpracowały przede wszystkim organizacje zajmujące się wychowaniem dzieci i młodzieży: Liga Nowego Wychowania, Międzynarodowa Federacja Nauczycieli Szkół Powszechnych, Światowy Związek Stowarzyszeń Pedagogicznych (The World Federation of Education Associations)¹.

Współpracę rozpoczęło też wiele narodowych organizacji i stowarzyszeń opiekuńczych, poszukujących możliwości międzynarodowej wymiany swoich doświadczeń.

Jako jeden z pierwszych powstał w 1890 roku Międzynarodowy Związek Kryminologów, który na Kongresie w Bernie zajął się przestępczością nieletnich.

¹ J. Hajdukiewicz, *Pacyfizm w wychowaniu a obrona państwa*, „Przegląd Pedagogiczny”, 1937, nr 19, s. 300.

Wśród wielu wniosków przyjęto wówczas rezolucję – „dziecko do lat 14 nie powinno być karane środkami prawa karnego, lecz należy je objąć publicznym wychowaniem opiekuńczym”².

W październiku 1905 roku otwarto w Lille we Francji Międzynarodowe Biuro Opieki nad uwolnionymi z więzień i nad dziećmi opuszczonymi (Bureau International des Oeuvres de Patronage des Libérés et des Enfants Abandonnés)³. Celem działalności Biura było informowanie członków stowarzyszeń i obywateli krajów o występujących trudnościach międzynarodowej opieki nad dziećmi oraz o sposobach ich pokonywania. Biuro prowadziło także rejestr instytucji opiekuńczych w krajach stowarzyszonych i ogłaszało komunikaty o ich działalności.

Pomysł utworzenia międzynarodowego związku ochrony dzieci został przyjęty do realizacji na Międzynarodowym Kongresie Dobroczynności i Opieki nad Uboгими, który odbył się w Kopenhadze w dniach 9-13 sierpnia 1910 roku. Na wniosek Alfreda Silbernagela, prezydenta trybunału cywilnego w Bazylei, Szwajcarski Związek Ochrony Kobiet i Dzieci opowiedział się za utworzeniem międzynarodowej organizacji na rzecz ochrony dzieci.

Drugi etap starań rozpoczął się na Międzynarodowym Kongresie Ochrony Niemowląt, obradującym we wrześniu 1911 roku w Berlinie, na którym podjęto następującą rezolucję:

Rozwój ochrony niemowląt wymaga niezbędnie ustalenia stosunków międzynarodowych w sprawie opieki nad dziećmi w ogóle oraz ochrony prawnej dzieci nieślubnych. Ze względu na to, że w tej dziedzinie przez praktyczne współdziałanie różnych narodów mogą być osiągnięte znaczne korzyści dla licznych dzieci potrzebujących ochrony, Kongres zwraca się do rządów, stowarzyszeń i osób prywatnych wszystkich krajów, żeby popierali pod wszelkimi względami międzynarodowe biuro informacyjne dla spraw ochrony prawnej dzieci.

Dalsze prace nad tym problemem kontynuowane były na Pierwszym Międzynarodowym Kongresie Opieki nad Dziećmi w Brukseli w 1913 roku, z końcową rezolucją

przedstawiciele rządów przybyli na Kongres międzynarodowy ochrony dzieci, wyrażają życzenie, żeby została utworzona w Brukseli organizacja międzynarodowa, mająca podwójny cel: pracę naukową i gromadzenie materiałów z jednej strony, działalność praktyczną – z drugiej i proszą rząd belgijski o przygotowanie celem urzeczywistnienia tego życzenia przedwstępnego projektu, który można by było złożyć zainteresowanym rządóm⁴.

Drugi Międzynarodowy Kongres Opieki nad Dzieckiem obradujący 18 lipca 1921 roku w Brukseli, z udziałem delegatów 36 państw, powołał organizację pod

² Por. M. Balcerek, *Dzieje opieki nad dzieckiem w Polsce*, Warszawa 1977, s. 50.

³ A. Mogilnicki, *Związek Międzynarodowy Ochrony Dzieci*, „Rocznik Pedagogiczny”, 1924, t. II, s. 269.

⁴ M. Korenfeld, *Z Pierwszego Międzynarodowego Kongresu Opieki nad Dzieckiem*, „Gazeta Sądowa Warszawska”, 1913, nr 44, s. 663.

nazwą Association Internationale pour la Protection de l'Enfance (Stowarzyszenie Międzynarodowe Opieki nad Dzieckiem). Siedzibą Stowarzyszenia została Bruksela. Polska podpisała porozumienie z rządami państw sygnatariuszy 2 sierpnia 1922 r.⁵

Według statutu Stowarzyszenie miało następujące zadania:

- odgrywało rolę łącznika pomiędzy osobami zajmującymi się w różnych krajach sprawą ochrony dzieci,
- ułatwiało studiowanie kwestii dotyczących ochrony dzieci i popierało rozwój ustawodawstwa w poszczególnych państwach oraz umów międzynarodowych.

Ochrona dzieci – termin ten rozumiano jako wszystkie środki mające na celu: polepszenie materialne i moralne losu dzieci, opiekę w pierwszych latach życia, zwłaszcza w zakresie: higieny społecznej wieku dziecięcego, atmosfery ogniska domowego, władzy rodzicielskiej, zabezpieczenia praw dzieci nieślubnych. To środki zaradcze przeciwko żebractwu, włóczęgostwu i przestępczości; tworzenie specjalnych sądów dla nieletnich i dozoru opiekuńczego; oddawanie dzieci do rodzin zastępczych bądź umieszczanie ich w odpowiednich zakładach; ściganie przestępstw przeciwko dzieciom; kształcenie dzieci nienormalnych i niedorozwiniętych; badanie kwestii dotyczących pomocy dla dzieci ubogich i tworzenie przytułków dla dzieci opuszczonych, moralnie zaniedbanych, krzywdzonych, potrzebujących pomocy materialnej oraz umożliwienie rozwoju pod względem fizycznym i moralnym.

Na pierwszym zwykłym posiedzeniu komitetu Stowarzyszenia, które odbyło się w Brukseli 1 i 2 listopada 1922 roku, wzięli udział przedstawiciele ośmiu państw, które pierwsze zawarły formalnie konwencję dyplomatyczną w sprawie przystąpienia do Stowarzyszenia. Byli to delegaci rządów: Belgii, Egiptu, Francji, Grecji, Włoch, Maroka, Polski⁶, Szwecji i Chin.

Zaproponowano przyjęcie odrębnej międzynarodowej konwencji o wzajemnej repatriacji dzieci zarówno pomiędzy krajami sąsiednimi, jak i bardziej odległymi. Zagadnienie to było przedmiotem dyskusji na drugiej sesji w lipcu 1923 roku w Genewie. Z trzech projektów przedstawionych przez Belgię, Włochy i Polskę za podstawę do dalszej dyskusji przyjęto polski projekt, opracowany przez J. Kuncewicza – naczelnika Wydziału Opieki nad Dziećmi w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej. Zasady projektu były następujące:

W razie stwierdzenia, że na terytorium jednego z państw, które przystąpiły do niniejszej konwencji, znajduje się nieletni cudzoziemiec pozbawiony opieki lub nie mający środków do życia, albo odebrany rodzicom, których pozbawiono władzy rodzicielskiej na mocy postanowienia

⁵ Porozumienie dotyczące utworzenia Międzynarodowego Stowarzyszenia Opieki nad Dzieckiem (Dz.U. RP, 1929, Nr 49, poz. 403). Por. aneks nr 2. Delegatami Rzeczypospolitej byli: Aleksander Morigilnicki i Anatol Mühlstein, sekretarz poselstwa polskiego w Brukseli.

⁶ Delegatem Polski był Władysław Sobański, polski poseł w Brukseli.

właściwej władzy ich kraju, państwo w którym nieletni przebywa, jest obowiązane porozumieć się z państwem, do którego nieletni należy, w celu przewiezienia nieletniego do jego ojczyzny.

Jeżeli nieletni, odebrany rodzicom, których pozbawiono władzy rodzicielskiej, opuści swój kraj, należy go na żądanie władz jego kraju, odesłać do ojczyzny w myśl przepisów niniejszej konwencji.

Odesłanie i umieszczenie nieletniego winno być w każdym razie poprzedzone postanowieniem właściwej władzy kraju, do którego nieletni należy.

Następny Międzynarodowy Kongres Stowarzyszenia Opieki nad Dzieckiem, zorganizowany przez l'Association Internationale pour la Protection de l'Enfance, odbył się w Paryżu w dniach 19-21 lipca 1937 roku⁷.

Porządek dzienny posiedzeń czterech sekcji przedstawia typową problematykę, będącą tematem obrad międzynarodowych zgromadzeń.

1. Sekcja Medyczna
 - higiena odżywiania dziecka w wieku przedszkolnym i szkolnym,
 - konwulsje u dzieci, ich przyczyny, przyszłość dzieci epileptycznych.
2. Sekcja Pedagogiczna
 - sankcje w wychowaniu, ich prawomocność, ich sposoby stosowania, rezultaty.
3. Sekcja Prawna
 - wpływy kontroli nad kinami i w związku z tym opieka nad małoletnimi,
 - powołanie trybunału wyspecjalizowanego we wszystkich kwestiach dotyczących dziecka.
4. Sekcja Społeczna
 - opieka zastępcza nad dzieckiem,
 - przeludnione, ciemne, wilgotne, złe mieszkanie (złe warunki mieszkaniowe – nory); jaki ma to wpływ na rodzinę i na stan fizyczny, psychiczny i moralny dziecka.

Ważną rolę w organizowaniu międzynarodowej współpracy na rzecz dziecka pozbawionego opieki odegrał także Międzynarodowy Związek Pomocy Dzieciom (Union Internationale de Secours aux Enfants) wyłoniony w 1920 roku z trzech organizacji społecznych: Międzynarodowego Czerwonego Krzyża (International Croix Rouge – Genewa), Komitetu Pomocy Dzieciom (Comité de Secours aux Enfants – Bern), Towarzystwa Funduszu Ratowania Dzieci (Society Fund Welfare Children – London). Jego założycielką była Eglantyna Jebb, angielska bojowniczka o prawa dzieci do opieki, która przyczyniła się do rozwoju pomocy dzieciom dotkniętym tragedią wojenną.

Zgromadzenie Ogólne Ligi Kobiet w 1924 roku zdecydowało się zająć na płaszczyźnie międzynarodowej zagadnieniami opieki nad dzieckiem. Rok później

⁷ Por. „Życie Dziecka”, 1937, nr 5, s. 138.

utworzono Komisję Doradczą do Walki z Handlem Kobietami i Opieki nad Dzieckiem (Commission de la Traite de Femmes et de la Protection de l'Enfance).

W ramach Komisji powołano dwa oddzielne Komitety:

1. Komitet do Walki z Handlem Kobietami (Comite de la Traité de Femmes);
2. Komitet Opieki nad Dzieckiem (Comite de la Protection de l'Enfant), który zajmował się następującymi problemami:
 - ochroną rozwoju fizycznego dziecka,
 - opieką społeczną nad dzieckiem,
 - ochroną i zabezpieczeniem prawidłowego rozwoju intelektualnego i moralnego dziecka.

Coraz powszechniejsze stawało się przeświadczenie, że należy dokładnie określić prawa dziecka. Realizując tę myśl, Rada Generalna Międzynarodowego Związku Pomocy Dzieciom (Union Internationale de Secours aux Enfants) 23 lutego 1923 roku uchwaliła Deklarację Genewską.

Deklaracja Genewska stała się wyrazem międzynarodowej współpracy na rzecz realizacji praw dziecka. Jej treść jest następująca:

- Dziecko musi mieć odpowiednie warunki dla normalnego rozwoju duchowego i fizycznego;
- Dziecko głodne musi być nakarmione, dziecko chore leczone, dziecko niedorozwinięte umysłowo lub moralnie zaniedbane musi być otoczone opieką, dziecko opuszczone lub sierota musi być przygarnięte i wspomozone;
- W niebezpieczeństwie dziecko przede wszystkim ma otrzymać pomoc;
- Dziecko winno być przygotowane do pracy zarobkowej i chronione przed wyzyskiem;
- Dziecko ma być wychowywane w zasadach, że to, co ma najlepszego, winno oddać na usługi swych współbraci⁸.

Odtąd, opierając się na zasadach zawartych w Deklaracji, opieka nad dzieckiem w szkole i poza szkołą powinna, odchodząc od pomocy o charakterze filantropijnym, opierać się z jednej strony na prawidłowo zrozumianym obowiązku społecznym, a z drugiej na honorowaniu należnych dziecku praw⁹.

Liga Narodów stała się koordynatorem międzynarodowej współpracy w zakresie opieki nad dzieckiem. Zasięgiem działania objęła wiele państw, międzynarodowych stowarzyszeń opiekuńczych, organizacji i instytucji narodowych.

Do najważniejszych międzynarodowych organizacji oświatowo-wychowawczych działających w ramach Ligi Narodów należały m.in. Międzynarodowe Biuro Wychowania (Bureau Internationale l'Education) powstałe z inicjatywy Instytutu Jeana Jacquesa Rousseau w Genewie w 1926 roku i przy wsparciu Światowego

⁸ Deklaracja Praw Dziecka, [w:] II Kongres Związku Nauczycielskiego Polskiego w Wilnie od 4-8 lipca 1931 r., Warszawa 1932, s. 130; J.C. B a b i c k i, *Opuszczone*, Warszawa 1928, s. 4.

⁹ B. K r a k o w s k i, *Na marginesie Deklaracji Genewskiej*, „Opieka nad Dzieckiem”, 1925, nr 5, s. 278.

Związku Stowarzyszeń Pedagogicznych (The World Federation of Education Associations); Międzynarodowa Liga Nowego Wychowania (Ligue Internationale pour l'Education Nouvelle) założona przez wybitnych pedagogów, m.in. Ovide Decroly i Adolfa Ferriere.

Ożywioną działalność prowadziły także organizacje zajmujące się wychowaniem: Międzynarodowa Federacja Nauczycieli Szkół Powszechnych i Światowy Związek Stowarzyszeń Pedagogicznych (The World Federation of Education Associations)¹⁰.

W sierpniu 1925 roku pod patronatem Ligi Narodów odbył się w Genewie Pierwszy Powszechny Kongres Dziecka (Premier Congrès Général de l'Enfant) zorganizowany przez Union Internationale de Secours aux Enfants (L'UISE).

Wzięło w nim udział ponad 1000 delegatów z 53 krajów, reprezentujących 39 różnych organizacji międzynarodowych. Kongres określił główne zadania władz państwowych, instytucji opiekuńczych i stowarzyszeń społecznych w rozwoju działalności opiekuńczej nad dziećmi oraz formy międzynarodowej współpracy w tej dziedzinie¹¹. Polskę reprezentowała 10-osobowa delegacja złożona z przedstawicieli rządu, instytucji pozarządowych, organizacji społecznych i sądownictwa na czele z Witoldem Chodźką, Marcelim Gromskim, Marią Grzegorzewską, Bronisławem Krakowskim, Aleksandrem Mogilnickim i Groerem. Na Kongresie omówiono problemy opieki nad matką opuszczoną i dzieckiem nieślubnym, apelowano o zagwarantowanie każdemu dziecku prawa do opieki oraz poprawy sytuacji dzieci nieślubnych poprzez uzupełnienie ustawodawstwa opiekuńczego, które zrównałoby w prawach dzieci nieślubne z innymi dziećmi. Postulowano również podjęcie skutecznych działań zmierzających do rozwoju różnych form opieki prawnej, medycznej, finansowej i wychowawczej nad matką i dzieckiem opuszczonym i osamotnionym. Podstawowe zadania opiekuńcze, które leżą w interesie społecznym, powinno zagwarantować państwo. Przede wszystkim dotyczy to zapewnienia matkom i dzieciom odpowiednich warunków życia i prawidłowego rozwoju¹².

Tematyka polskich referatów była następująca: dr Gromski – *Walka ze śmiertelnością dzieci w Polsce*; dr Groer – *Znaczenie społeczne anoreksji idiomatycznej u dzieci w wieku przedszkolnym*; profesor Mogilnicki – *Porównanie środków stosowanych w różnych krajach dla opieki nad sierotami i dziećmi opuszczonymi*. W dyskusji poruszono kwestię wychowania fizycznego dziecka i zapewnienia dziecku należy-

¹⁰ Ł. Kabzińska, *Udział polskich pedagogów w Międzynarodowych Kongresach Ligi Nowego Wychowania okresu międzywojennego*, [w:] *Kongresy i Zjazdy Pedagogiczne w XX wieku*, red. A. Kicowska, Toruń-Olsztyn, 2001, s. 188.

¹¹ M. Bałcerrek, *Rozwój opieki nad dzieckiem w Polsce w latach 1918-1939*, Warszawa 1978, s. 47.

¹² M. Kaczyńska, *Zagadnienia psychologiczno-wychowawcze na I Powszechnym Kongresie Dziecka*, „Polskie Archiwum Psychologiczne”, 1927, nr 2, s. 151.

tej opieki. W tym celu należy upowszechniać prawdę, że każde dziecko jest własnością i skarbem całego społeczeństwa, a opieka nad nim jest nie tylko obowiązkiem jego rodziców lub bezpośrednich opiekunów, lecz całego społeczeństwa.

Wychowanie dzieci i młodzieży we wszystkich krajach, wychodząc od miłości własnej ojczyzny, ma prowadzić do miłości całej ludzkości, kształtować wzajemną sympatię i zaufanie między młodzieżą różnych narodów, by właśnie w ten sposób przyczyniać się do pokoju światowego.

Nauczanie szkolne ma obowiązek

dążyć do wytworzenia nowego ducha, wypływającego z nauki wszystkich przedmiotów, który, nie czyniąc szkody pojęciu ojczyzny, rozciągałby zainteresowania i sympatie dzieci na świat; ażeby wychowawcy, rodzice i opiekunowie wykluczyli z nauczania wszystko, co fałszuje sądy, rozwija ducha wojowniczego, wytwarza niebezpieczny nacjonalizm, podnieca antagonizm i nienawiść między narodami; wychowawcy i rodzice nie powinni tłumić wrodzonego instynktu walki u dzieci, lecz uszlachetniali go i zużytkowali dla wyższych celów społecznych; ażeby dążyli przede wszystkim do kształcenia osobowości silnych i niezależnych umysłowo, pozbawionych przesądów i uprzedzeń, przepojonych poczuciem łączności ogólnoludzkiej; ażeby wychowywali dzieci w zasadach, że różnice rasy, narodowości i wyznania nie powinny nigdy wywoływać nienawiści i przesławowań.

Kongres zaapelował do nauczycieli historii wszystkich krajów, żeby nauczali dziejów ojczystych w duchu miłości, wzajemnego zaufania i w poczuciu ściślej łączności międzynarodowej. Istotnym sposobem wychowania dla pokoju jest zbliżenie młodzieży i nauczycieli różnych krajów przez korespondencje, odwiedzanie, wymianę uczniów, kursy i obozy wakacyjne międzynarodowe, kongresy, zjazdy itp.

Liga Nowego Wychowania ustawicznie zwracała uwagę na zagadnienia wychowania. Uważano, że przede wszystkim szkoła jest powołana do długiej i odpowiedzialnej pracy nad wychowaniem młodzieży w nowym duchu, opartym na miłości i poczuciu braterstwa narodów.

Na Pierwszym Kongresie Ligi Nowego Wychowania, który odbył się w 1921 roku, ustalono następujące zasady wychowawcze

[...] istotnym celem wszelkiego wychowania jest przygotować dziecko do tego, aby pragnęło urzeczywistnić w życiu supremację ducha nad materią: trzeba zatem, aby wychowanie bez względu na to, jakie by były skądinąd poglądy wychowawcy, dążyło do zachowania i potęgowania sił duchowych dziecka. Wychowanie powinno szanować osobowość, może zaś się rozwinąć tylko dzięki systemowi, który prowadzi do wyzwolenia potencjalnych sił duchowych dziecka, a wolność jest pierwszym jego warunkiem. Nauczanie, a właściwie mówiąc, zaprawianie do życia powinno dać ujście wrodzonym zainteresowaniom dziecka, to znaczy tym, które budzą się samorzutnie i znajdują swój wyraz w najróżniejszych czynnościach ręcznych, umysłowych, artystycznych, społecznych, organizacyjnych i innych. Nowe Wychowanie rozwija indywidualne samowychowanie się, wewnętrzną samokontrolę, na tym podłożu powinni się rozwinąć samorząd całej szkolnej społeczności oparty o współpracę uczniów i nauczycieli. Egoistyczne współzawodnictwo powinno być zupełnie zarzucone. Nowe Wychowanie niech wpoi w dzieci ducha współpracy, niech nauczy współpracować i służyć ogółowi. Nowe Wychowanie jest za koedukacją, za wspólnym wychowaniem i nauczaniem chłopców i dziewcząt. Jest jednak przeciw narzucaniu identycznego postępowania z dziewczętami i chłopcami. Jest za współpracą, przy której obie płci mogłyby poznawać się

i wpływać wzajemnie na siebie. Nowe Wychowanie przygotowuje w dziecku przyszłego obywatela, który potrafi spełnić swe obowiązki względem swych bliskich, względem swego narodu i ludzkości, a także człowieka świadomego swej godności ludzkiej i szanującego ludzką godność każdego człowieka¹³.

Polska Sekcja Międzynarodowej Ligi Nowego Wychowania została powołana z inicjatywy Heleny Radlińskiej na IV Międzynarodowym Kongresie Ligi Nowego Wychowania – Locarno – 3-15 sierpnia 1924 roku¹⁴. Skupiała ona wszystkie stowarzyszenia nauczycielskie szkół średnich i powszechnych. Przez kilka lat Sekcji przewodniczyła Radlińska przy aktywnej współpracy Jadwigi Michałowskiej i Marii Lokalowej¹⁵.

Społeczeństwo polskie zawsze wykazywało żywe zainteresowanie współpracą międzynarodową na rzecz opieki nad dzieckiem. O tym, co się dzieje na forum międzynarodowym w tym zakresie, informowały pisma specjalistyczne i społeczno-polityczne, zwłaszcza: „Opieka nad Dzieckiem”, „Przegląd Społeczny”, „Praca i Opieka Społeczna” oraz „Szkoła Specjalna”.

¹³ *Liga Nowego Wychowania*, „Przegląd Pedagogiczny”, 1931, nr 21, s. 463.

¹⁴ Aktywność przedstawicieli polskich w działalności wielu międzynarodowych organizacji, od samego początku była zawsze widoczna. Już na jednym z pierwszych kongresów po pierwszej wojnie światowej zwołanym w 1921 roku do Brukseli, A. Mogilnicki został wybrany jego wiceprezydentem, zaś senator S. Posner i dr W. Chodźko należeli do najbardziej aktywnych delegatów w Komisji Doradczej Ligi Narodów. Por. H. G ł o g ó r s k i, *Z zagadnień krajowej i międzynarodowej opieki nad matką i dzieckiem*, „Bluszcz” 1928, nr 38, s. 3.

¹⁵ Por. H. R a d l i Ń s k a, *Z dziejów pracy społecznej i oświatowej*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1964, s. 408, 422, 494; J. S o b c z a k, „*Nowe Wychowanie*” w *polskiej pedagogice okresu drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Bydgoszcz 1998, s. 71.

Summary

International cooperation on child care (1918-1939) based on journalism in the Second Republic of Poland

The article discusses the issue of international settlements on child care in the Interwar period. The analysis is based on Polish journalism of that time. The author focuses on describing the activities of various circles concerned with the protection of the rights of the child and the analysis of Geneva Declaration of 1923 as an expression of international cooperation aimed at the fulfilment of these rights. A particular emphasis is placed on the description of the activity of Polish Section of International League for the New Education.